

ОВОЛОДІННЯ МОВОЮ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ТЕКСТІВ ФАХОВОГО СПРЯМУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

MASTERING THE LANGUAGE OF THE SPECIALTY IN THE PROCESS OF LEARNING TO READ PROFESSIONAL TEXTS IN UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES BY FOREIGN STUDENTS OF TECHNICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Остапко О.М.,

*orcid.org/0009-0002-3660-8731**старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
Національного транспортного університету*

Горбань Г.М.,

*orcid.org/0009-0002-9823-2549**старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
Національного транспортного університету*

Малінська Г.Д.,

*orcid.org/0000-0001-8554-7926**доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного транспортного університету*

У статті аналізуються питання подолання труднощів вивчення мови професійного спілкування студентами-іноземцями у закладах вищої освіти технічного спрямування. Мовна підготовка державною мовою є надзвичайно важливою для іноземних студентів, оскільки вона є необхідною умовою засвоєння мови спеціальності, запорукою успішного навчання професійно орієнтованого спілкування. Умовою формування навичок професійної взаємодії майбутніх фахівців є професійно орієнтований підхід до мовної підготовки іноземних студентів. Оскільки тексти фахового спрямування відіграють ключову роль у формуванні професійного складника загальної комунікативної компетентності, завданням статті стало розглянути поняття навчального тексту, обґрунтувати вибір навчального тексту як основної одиниці навчання і дослідити прийоми роботи з ним в процесі формування комунікативних навичок професійного спілкування. Проаналізовано типологію і критерії відбору текстів з навчальною метою, доведено, що навчально-наукові тексти за своїми характеристиками є найбільш придатними для формування навичок професійного мовлення. Серед видів мовленнєвої діяльності для студентів-нефілологів найважливішим є читання, тому значну увагу приділено прийомам і методам навчання читання текстів професійного спрямування. Розглянуто труднощі сприйняття наукового тексту, запропоновано види завдань для формування граматичного і лексичного складників мовної компетенції шляхом виконання передтекстових, текстових і післятекстових завдань. Зроблено висновок, що на оволодінні навичками читання ґрунтується взаємопов'язане навчання інших видів мовленнєвої діяльності, наслідком чого має стати можливість цілеспрямованого і продуктивного професійного мовлення студентів, а знання структури наукового тексту є передумовою створення студентами власних текстових продуктів. Перспективою подальших наукових досліджень стане проблема визначення складу, обсягу і способів опрацювання термінологічної лексики та словосполучень термінологічного характеру в текстах фахового спрямування в процесі вивчення української мови як іноземної.

Ключові слова: навчальний текст фахового спрямування, професійна компетентність, мовна підготовка, комунікативний підхід, навчання читання, відбір текстового матеріалу, професійно орієнтоване навчання.

The article analyzes the issues of overcoming the difficulties of learning the language of professional communication by foreign students in higher education institutions of a technical nature. Language training in the state language is extremely important for foreign students, as it is a necessary condition for mastering the language of the specialty, a guarantee of successful learning of professionally oriented communication. A professionally oriented approach to language training of foreign students is a prerequisite for developing professional interaction skills of future specialists. Since professional texts play a key role in the formation of the professional component of general communicative competence, so the aim of the article was to consider the concept of an educational text, to justify the choice of an educational text as the main unit of learning, and to explore the methods of working with it in the process of forming communicative skills of professional communication. The typology and criteria for selecting texts for educational purposes were analyzed, and it was proven that educational and scientific texts, by their characteristics, are most suitable for the formation of professional speaking skills. Among the types of speech activity for non-philology students, reading is the most important, therefore considerable attention is paid to techniques and methods of teaching reading texts of a professional nature. The difficulties of perceiving a scientific text are considered, and types of tasks are proposed for the formation of grammatical and lexical components of language competence by performing pre-text, text, and post-text tasks. It is concluded that mastering reading skills is the basis for the interconnected learning of other types of speech activity, which should result in the possibility of purposeful and productive professional speech of students, and knowledge of the structure of a scientific text is a prerequisite for

students to create their own text products. The prospect of further scientific research will be the problem of determining the composition, volume, and methods of processing terminological vocabulary and word combinations of a terminological nature in professional texts in the process of studying the Ukrainian as a foreign language.

Key words: professional educational text, language training, communicative approach, professional competence, teaching reading, selection of text material, professionally oriented learning.

Постановка проблеми. Проблема професійної підготовки іноземних студентів у технічних закладах вищої освіти України була і залишається актуальною, оскільки без опанування мови спеціальності неможливо уявити сучасного фахівця, який має глибоко оволодіти фаховою лексикою й термінологією, мати навички роботи з науковими текстами, вміти взяти участь у професійній дискусії чи виступити перед аудиторією. Мовна підготовка державною мовою є надзвичайно важливою для іноземних студентів, оскільки вона є необхідною умовою засвоєння мови спеціальності, запорукою успішного навчання професійно орієнтованого спілкування, хоча практика роботи в іноземній аудиторії свідчить, що протягом всього періоду навчання студенти-іноземці відчують значні труднощі в оволодінні мовою спеціальності.

Викладацький досвід показує, що більшість студентів-іноземців, які навчаються українською мовою, від початку навчання не готові до сприйняття лекцій чи навчальної літератури; найбільшою трудностю для них є розуміння термінології, а при читанні текстів фахової спрямованості вони не вміють виокремлювати основну інформацію. Тобто рівень розуміння студентами як спеціальних текстів, так і їхнього термінологічного наповнення є недостатнім для успішного забезпечення процесу навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовна підготовка як визначальний компонент отримання іноземними студентами вищої професійної освіти вирішує завдання інтелектуального і професійного розвитку особистості, бо володіння мовою є засобом систематичного розвитку професійної компетентності. Належний рівень володіння мовою навчання є передумовою підвищення загальнокультурного рівня майбутніх фахівців, зокрема вмінь навчатися, отримувати професійну інформацію із різних джерел, осмислювати та узагальнювати її. Крім того, володіння іноземною мовою є важливим чинником успішної майбутньої професійної діяльності молодих фахівців [1].

Об'єктом нашого наукового інтересу став саме професійно орієнтований підхід до мовної підготовки іноземних студентів через те, що він забезпечує формування та розвиток здатності до іншомовного спілкування у конкретних про-

фесійних, ділових, навчально-наукових комунікативних ситуаціях. Важливість цього підходу обумовлена завданнями здійснення майбутньої професійної діяльності студентів, необхідністю відповідності сформованих компетентностей професійним критеріям, які будуть висуватися до молодих фахівців. Підкреслимо, що професійний складник є необхідною частиною загальної комунікативної компетентності, функціонування якої передбачає здатність людини брати участь в обміні інформацією в усіх сферах спілкування: професійній чи навчально-науковій, побутовій чи соціокультурній.

Виходячи з того, що текст фахового спрямування є основною одиницею навчання іноземних студентів, професійно орієнтований підхід до тексту у процесі навчання української мови іноземних студентів стає пріоритетним у забезпеченні студентів навичками спілкування у професійній сфері, оскільки здатність студентів розуміти висловлювання, а також використовувати інформацію під час професійного спілкування забезпечується саме формуванням професійного складника комунікативної компетентності, в центрі якого стоїть робота з текстом.

У ході аналізу методичної літератури, присвяченої викладанню української мови як іноземної (УМІ), було виявлено, що значну увагу дослідники приділили комунікативному підходу до навчання мови професійного спілкування (О. Митрофанова, О. Копилова, Н. Піротті). Проблеми мовної підготовки як складової професійної підготовки у закладах вищої освіти вивчали Є. Малюга, І. Рапопорт, Є. Воєвода, Л. Костикова. Дослідник Б. Сокіл виділяє базові принципи комунікативного підходу, що реалізуються в процесі роботи з текстом при навчанні УМІ: 1) принцип мовленнєво-мисленнєвої активності передбачає, що будь-який мовленнєвий матеріал (фраза, текст) активно використовується носіями мови в процесі спілкування; 2) принцип індивідуалізації – головний засіб створення мотивації при оволодінні мовою; 3) принцип функціональності, відповідно до якого визначаються функції аудіювання, говоріння, читання і письма як засобів спілкування; 4) принцип новизни забезпечує підтримку інтересу до оволодіння іноземною мовою, формування мовленнєвих навичок, розвиток продуктивності й динамічності мовленнєвих

умінь [2, с. 17–18]. Серед сучасних методів навчання мови робота з текстом посідає чільне місце, оскільки текст розглядається як «засіб мовної комунікації, що вимагає від мовця дотримуватись певних прагматичних правил, які мають забезпечувати спільний для комунікантів фонд знань» [3, с. 134]. Як стверджує Л. Субота, «формуванню та активізації мовленнєвої компетенції як в усній, так і в письмовій формі слугує навчальний текст <...>. Текст є джерелом інформації, матеріалом для введення нової лексики, граматичних конструкцій, мовних зразків та розвитку мовленнєвих умінь і навичок» [4, с. 319]. Н. Ушакова і О. Тростинська, розглядаючи лінгво-дидактичні принципи комунікативності у реалізації завдань мовної освіти іноземців, наголошують на необхідності «взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, етапності та концентричності в подачі мовного матеріалу, його комплексної та ситуативно-тематичної організації, функціональності відбору мовного матеріалу, опори на текст як основну одиницю навчання» [5, с. 16]. Однак методика опрацювання наукового тексту в процесі вивчення УМІ розглядається в наукових працях доволі фрагментарно, а тому потребує детальнішого вивчення, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Завданням статті є обґрунтування вибору навчального тексту як основної одиниці навчання іноземних студентів технічного профілю і прийомів роботи з ним в процесі формування комунікативних навичок професійного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Професійно орієнтований підхід до мовної підготовки іноземних студентів передбачає формування та розвиток здатності іншомовного спілкування у конкретних професійних, ділових, навчально-наукових комунікативних ситуаціях. Передумовою реалізації професійного складника комунікативної компетентності є формування та розвиток умінь у рецептивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності в навчально-професійній сфері спілкування на основі відбору граматичного та лексичного матеріалу, який відповідає термінологічним характеристикам і відображений в структурі навчальних текстів певної навчальної дисципліни.

Існує багато визначень поняття «навчальний текст». На думку Л. Шевчук, головним критерієм визначення тексту як навчального є його дидактичність, тобто це текст, який використовують в освітньому процесі або створюють у процесі навчальної діяльності. Це може бути як текст, запропонований автором підручника, посібника

або вчителем, так і створений учнем. Дібрані для освітнього процесу тексти можуть бути оригінальними, адаптованими чи створеними автором навчального видання [6]. Але в будь-якому разі вони мають містити набір термінологічної лексики, яка відповідає тематиці навчальної дисципліни, і бути структурованим відповідно до правил побудови наукових текстів обраної галузі знань.

Основний обсяг інформації, яку отримує студент, надходить через зоровий аналізатор, тобто в процесі читання. Цей вид мовленнєвої діяльності впродовж усього навчання є домінуючим. Проблема навчання читання професійної літератури залишається однією з найважливіших для викладачів, які працюють з іноземними студентами технічних спеціальностей, оскільки не викликає сумніву думка про те, що на відміну від філологічної аудиторії, де професійний рівень читання та письма повинен бути подібним до рівня розуміння та говоріння, у студентів технічного профілю рівень навичок читання та письма має переважати.

Дослідники відзначають, що читання сприяє формуванню та розвитку навичок та вмінь вживання мовного матеріалу в мовленні, розвиває мовну інтуїцію, без якої не можливе оволодіння іноземною мовою. Пильна увага до читання диктується переважною роллю письмової комунікації у світі в процесі міжмовного обміну інформацією, оскільки у сфері інтелектуальної діяльності, до якої належить наука, використовується письмова форма мов. Читання текстів має позитивний вплив на розвиток інших видів мовленнєвої діяльності і передбачає засвоєння великого словника і різноманітних мовних структур [7, с. 55].

Відбір навчального текстового матеріалу є важливим етапом у процесі визначення змісту навчання. Ми поділяємо погляди дослідниці І. Дроздової, яка поклала в основу відбору й типології навчальних текстів, окрім лінгвістичних і змістовних оцінок (доступність, логічність, інформативність, змістовна завершеність тощо), ще й дидактичні і психолінгвістичні критерії, що співвідносяться з цільовою спрямованістю навчання, стадіями формування умінь і навичок письмового наукового мовлення, функціонально-стильовим призначенням мовних засобів. Для відбору текстів нею було визначено такі критерії: концептний (текст містить основні концепти, що віддзеркалюють професійну актуальність, наприклад гіпотези, поняття тощо); дидактичний (текст має не тільки навчальний і виховний потенціал, а й необхідні мовні факти і явища); сензитивний

(відповідність змісту тексту і його мовного оформлення віковим можливостям студентів); когнітивний (текст виконує свою освітню функцію і відповідає пізнавальним потребам студентів). Як стверджує дослідниця, при відборі чи створенні навчальних текстів необхідно враховувати такі три аспекти тексту як інформаційно-змістовний, термінологічний, стилістичний.

Інформаційно-змістовний аспект покликаний слугувати для мотивації, професійного й інтелектуального розвитку студентів. Термінологічний аспект має розвивати професійний вокабулярій студентів, знайомлячи їх із масивами лексики спеціальності. Метою стилістичного аспекту можна вважати знайомство студентів із формулами письмового й усного мовлення наукового стилю, провідними моделями мовлення, його ідіоматикою, нормативною граматикою, тобто набором мовленнєвих кліше, характерних для вираження власної думки, аргументування тощо, що потрібні для логічного побудування й оформлення власних висловлювань, а також сприяння виходу в активне мовлення.

Саме наукові тексти через їх логічність, безособовість, відсутність емоційності є найбільш придатними для формування навичок професійного мовлення студентів-нефілологів. Вони найбільш прозорі для вивчення чинників, що впливають на фахове становлення і розвиток навичок усного й писемного мовлення майбутніх фахівців різних галузей [8, с. 18–19]. Додамо, що навчальний текст для читання повинен бути структурований відповідно до мовленнєвих потреб студентів: лексичний матеріал, мовленнєві кліше, термінологічні конструкції та інші типові мовленнєві звороти, які необхідні для його побудови, повинні становити основу такого тексту.

Очевидно, що текстовий матеріал повинен мати наукову значущість, що пов'язано з вимогами професійно орієнтованого навчання, відповідати інтересам студентів, мати для них практичне значення, тематично збігатися з матеріалом профільних дисциплін, що значно підвищує мотивацію навчання та оптимізує навчальний процес [9, с. 91].

У процесі навчання читання важливо звертати увагу на нерозуміння іноземними студентами ієрархії змістів текстів за фахом. Причинами цього можуть бути як відсутність у студентів навичок цілісного сприйняття тексту, так і помилкове сприйняття суб'єкта та предиката логічного судження чи труднощі розуміння терміносистеми і структурної організації технічного тексту. Тому зусилля викладачів мають бути спрямовані на

формування вмінь розуміти основний зміст тексту, поєднувати окремі факти в єдине ціле, розвивати навички прогнозування подальшого викладення інформації та заключної частини тексту, визначати тему на основі різних орієнтирів (за назвою тексту, за ключовими словами, за інформацією першого абзацу), розуміти загальний логічний план тексту (розподіл тексту на смислові частини, виділення головної думки абзацу, фрагменту тексту), складати різні види плану (простий, складний, називний, тезовий). Крім того, для набуття необхідних умінь подальшого самостійного читання професійної літератури доцільно виконувати вправи, спрямовані на впізнавання незнайомих слів за асоціацією, за контекстом, за словотворчими елементами, вправи на впізнавання мовних моделей або мовних зразків (в тому числі і за формальними ознаками), характерних для спеціальної літератури, вміння користуватися термінологічним словником. Для подолання граматичних труднощів під час роботи з технічним текстом слід сформувати відповідні навички читання та довести їх до автоматизму. З цією метою необхідно навчити студентів виділяти в тексті характерні для нього мовні моделі (дефініція, атрибуція, кваліфікація), бачити взаємозв'язок слів (суб'єкт – предикат, предикат – об'єкт), що становлять певну мовну модель.

Оволодіння знаннями із профільних навчальних дисциплін реалізується на матеріалі навчально-наукового підстилю наукового стилю мовлення. Саме характеристики текстів цього стилю (лексичні, граматичні, структурні) є основою побудови системи роботи з навчальними текстами, вибору мовних, мовленнєвих, комунікативних вправ для розвитку вмінь у видах мовленнєвої діяльності. Підґрунтям опанування мови спеціальності є граматичний матеріал, відібраний відповідно до особливостей його функціонування у конкретному підстилі наукового мовлення, а також відповідно до рівня володіння мовою, якого студенти мають досягти.

Формування граматичних навичок передбачає вивчення граматичних форм і синтаксичних конструкцій, притаманних науковому стилю мовлення. У якості одиниці організації мовного матеріалу виступають мовні моделі, що заповнюються мовним матеріалом відповідно до спеціальності студентів. Вправи, що формують граматичні навички, є складником передтекстового блоку текстової роботи. Розвиток мовної компетенції передбачає виконання імітативних, підстановчих, трансформаційних вправ на рівні слова, словосполучення та речення.

Лексичний аспект роботи базується на таких видах завдань, як підбір антонімів, синонімів, вправи на визначення логіко-сислової та лексико-граматичної сполучуваності слів, закінчення речень. Вважаємо, що вивчення професійної лексики – термінологічної основи мови спеціальності – є одним із найважливіших компонентів професійно орієнтованої мовної підготовки студентів. У процесі засвоєння спеціальної лексики та розвитку лексичного складника мовної компетенції формується уявлення про системні зв'язки між лексичними одиницями, стилістичну специфіку, про їхні семантичні можливості. Сформованість лексичного складника мовної компетенції майбутніх фахівців є комплексною характеристикою і передбачає володіння знаннями загальнонаукової лексики, основними поняттями навчального курсу, а також лексичним мінімумом, що відповідає певному рівню володіння мовою.

Навчання УМІ ґрунтується на лінгводидактичному постулаті, згідно з яким мовна компетенція є підґрунтям мовленнєвої, тож опанування аспектів мови здійснюється під час взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності. Мовні навички є передумовою формування вмінь сприйняття та продукування письмового та усного повідомлення, осмислення та інтерпретації інформації іноземною мовою. Одиницею навчання та базою для формування відповідних мовленнєвих навичок, як уже зазначалося, є текст. Студент має зрозуміти текст під час читання та аудіювання, а також вміти створити власне висловлювання – усне або письмове.

Вимоги до взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності закладені в Єдиній типовій навчальній програмі: «Під час читання іноземні студенти повинні використовувати залежно від характеру тексту і цільових настанов різні види читання: навчальне, ознайомче, проглядове, реферативне, а також їхні різновиди, тобто використовувати гнучке читання залежно від комунікативних установ.

Під час аудіювання студенти повинні цілком розуміти текст, який слухають у швидкому темпі, вміти використовувати почуту інформацію в будь-якому виді мовленнєвої діяльності.

Під час усного мовлення студенти повинні володіти вміннями монологічного і діалогічного мовлення, брати участь у дискусіях на професійні, суспільно-політичні та соціально-культурні теми.

Під час писемного мовлення студенти повинні вміти створювати тексти за жанрами (анотації, реферати, автобіографія, резюме тощо)» [10, с. 5–6].

Студент може успішно виконувати комунікативне завдання читання тільки у тому разі, якщо мовні труднощі не перешкоджають процесові отримання інформації. Тому формування відповідних мовленнєвих умінь є необхідною складовою процесу навчання читання. Відносно дидактично ефективної послідовності навчання читання в сучасній методиці існує думка про дотримання певної моделі на будь-якому етапі навчального процесу.

Передтекстова підготовча робота орієнтована на зняття певних мовних та смислових труднощів тексту за допомогою спеціальних передтекстових вправ, спрямованих на формування граматичних навичок. Інакше кажучи, передтекстові завдання мають на меті моделювання фонових знань, необхідних для сприйняття конкретного тексту, оволодіння засобами здогадки про значення невідомих слів та прогнозування на мовному рівні, а також формування навичок і вмінь, пов'язаних з вилученням фактичної інформації з тексту. Зазвичай передтекстова робота будується на елементах тексту. У вправах використовуються окремі слова, словосполучення, речення, абзаци. Виконання цих вправ спрямоване як на забезпечення оволодіння мовним матеріалом на рівні, достатньому для впізнавання мовних одиниць у процесі читання текстів з даної тематики, так і на розвиток навичок читання.

Текстовий етап передбачає читання тексту про себе з метою отримання певної інформації відповідно до настанови читання. Таким чином, на текстовому рівні студентам пропонується завдання, яке містить вказівку на вид читання (навчальне, ознайомче, проглядове чи реферативне).

Післятекстовий етап, ставить за мету контроль розуміння прочитаного на основі післятекстових вправ. Головним об'єктом та метою таких завдань є контроль уміння інтерпретувати отриману інформацію та використовувати її у майбутній професійній діяльності.

Методично обґрунтована і практично доцільна система вправ у значній мірі обумовлює ефективність процесу навчання читання та його кінцевий результат. Черговість завдань у системі вправ на розвиток умінь професійно орієнтованого читання повинна забезпечувати формування відповідних мовленнєво-розумових умінь за принципом зростаючих труднощів. [11, с. 38].

Висновки. Як висновки зазначимо, що професійно орієнтований текстовий матеріал дає можливість сформувати у іноземних студентів адекватне уявлення про функціонування терміносистеми у науковому мовленні, розширити лек-

сичний запас студентів за допомогою спеціальної лексики, познайомити з типовими конструкціями наукового стилю.

Тексти фахового спрямування є також джерелом для розроблення матеріалів аудіювання, предметом обговорення на заняттях, основою для використання в навчально-професійних комунікативних ситуаціях, тобто для цілеспрямованої і продуктивної мовленнєвої діяльності студентів. Завданням мовної підготовки, які реалізуються під час навчання, є опрацювання засобами української мови інформації, яка доповнює та поглиблює навчальний матеріал, що опановується студентами під час вивчення профільних дисциплін.

Крім того, аналіз та обговорення змісту та структури наукового тексту, знаходження головної та другорядної інформації, оцінювання й

інтерпретація змісту прочитаного, формулювання висновків є передумовою формування вмінь створення студентами власних текстових продуктів в усній та письмовій формі, що є складниками навчально-професійної комунікації.

У процесі навчання української мови потребує деталізації і подальшого дослідження проблема визначення складу, обсягу і способів опрацювання термінологічної лексики в межах текстів фахового спрямування, що відповідало б критеріям актуальності, новизни, доступності, практичної спрямованості, пізнавальним і професійним інтересам студентів, сприяло б розвитку усного й писемного фахового мовлення майбутніх іноземних фахівців інженерно-технічних спеціальностей під час їхньої мовної підготовки в технічному ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Піротті Н.В. Типологія науково-дослідних завдань у викладанні іноземних мов. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ, 2008. Вип. 12. С. 193–199.
2. Сокіл Б. Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2007. Вип. 2. С. 14–18.
3. Король С.В. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов. *Педагогічний дискурс*. Хмельницький: ХГПА, 2014. Вип. 24. С. 133–136.
4. Субота Л.А. Комунікативна організація наукового тексту у процесі професійної підготовки іноземних студентів немовного ВНЗ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог, вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. Вип. 53. С. 317–320.
5. Ушакова Н.І., Тростинська О.М. Вивчення української мови студентами-іноземцями: концептуальні засади. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 9. С. 12–21.
6. Шевчук Л.М. Навчальний текст як феномен: сутність та визначення. *Sectorial research XXI: characteristics and features*. European Scientific Platform: Chicago. Volume 3. р. 40–42.
7. Жарко О. Формування комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації. Одеса: Вид-во «Молодий вчений», 2018. №10 (62). С. 54–59.
8. Дроздова І.П. Типологія навчальних текстів для розвитку професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. Харків: ХНУ, 2013. Вип. 23. С. 15–21.
9. Черновалюк І. Професійно орієнтована мовна підготовка іноземних здобувачів вищої освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ, 2022. Вип. 41. С. 82–99.
10. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації. Дзюбенко Л.І., Дубічинський В.В., Чезганов С.А., за ред. О.М. Тростинської, Н.І. Ушакової. Київ: НТУ «КПІ», 2009. Ч.3. 52 с.
11. Бородіна Г.І., Бовчалюк Я.П. Система і характер вправ професійно-орієнтованого підручника для інтенсивного навчання читання. *«Іноземні мови»*. Київ: КНЛУ, 2000. № 3. С. 37–39.